

UNIVERZITET U SARAJEVU – FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA BOSANSKI, HRVATSKI I SRPSKI JEZIK

ZAVRŠNI RAD

**UPOTREBA GLAGOLSKIH OBLIKA U SMS PORUKAMA NA BOSANSKOM
JEZIKU**

Mentor: prof. dr. Halid Bulić

Student: Šejma Kamberić

Sarajevo, juli 2024.

University of Sarajevo

Faculty of Philosophy

Department of Bosnian, Croatian and Serbian language

Master's thesis

The use of verb forms in SMS messages in the Bosnian language

Mentor: prof. dr. Halid Bulić

Student: Šejma Kamberić

Sarajevo, July 2024.

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Šejma Kamerić

Indeks br. 3323/2019; redovna studentica

Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik; dvopredmetni studij

Smjer: Bosanski, hrvatski i srpski jezik i arapski jezik i književnost

Upotreba glagolskih oblika u SMS porukama na bosanskom jeziku

Završni magistarski rad

Predmet: Morfologija II

Mentor: prof. dr. Halid Bulić

Sarajevo, juli 2024.

SADRŽAJ

Introduction	6
UVOD	7
Općenito o SMS komunikaciji	8
Dihotomija pisanje – govor u SMS porukama	8
SMS diskurs i tekst	11
Distinktivne karakteristike SMS komunikacije	11
Stilska različitost SMS komunikacije	12
SMS pravopis	13
Jezik SMS poruka	13
SMS tekstualne poruke na bosanskom jeziku	15
Glagolski oblici	16
Analiza korpusa SMS poruka	17
Prosti glagolski oblici	17
Infinitiv	17
Prezent	18
Aorist	20
Imperfekt	21
Imperativ	22
Glagolski pridjev radni	23
Glagolski pridjev trpni	23
Složeni glagolski oblici	24
Pluskvamperfekt	25
Futur I	26
Futur II	27

Potencijal I.....	28
Pomoćni glagoli.....	28
Pomoćni glagol <i>jèsam</i>	28
Pomoćni glagol <i>bìti</i>	30
Pomoćni glagol <i>htjèti</i>	30
Modalni glagoli.....	31
Glagol <i>moći</i>	32
Glagol <i>trebati</i>	33
Glagol <i>morati</i>	33
Glagol <i>smjeti</i>	34
Glagol <i>htjeti</i>	34
Glagol <i>znati</i>	35
Ostali glagoli s dopunom.....	35
Pisanje s upitnom riječcom <i>li</i>	35
Pisanje s odričnom riječcom <i>ne</i>	36
Glagolski oblici kao skraćenice	36
ZAKLJUČAK	38
Literatura	41

Introduction

There are few studies in Bosnian that deal with the language and style of SMS messages. In this paper, we will present research on the use of verb forms in the texts of SMS messages in the Bosnian language. We will consider the forms, functions and meanings of the verbs used in the messages, and we will pay attention to the frequency of their occurrence in the corpus. We will consider the relationship between truncated and full forms of complex verb forms, the use of standard and non-standard variants, and compare the functions of verbs in messages in relation to other forms of language realization.

The research will include the analysis of a corpus of over 500 SMS messages, with basic data on the sender and recipient of the message and data on their native language, gender, age, country of long-term residence, level of education and occupation as relevant facts for the research.

At the beginning of the paper, basic information about the general use of verb forms will be given, as well as information about the meaning of SMS messages, both in communication and in linguistics in general. The further part of the work will be based on the analysis of the verb forms of the collected corpus of SMS messages in the Bosnian language.

The general aim of this thesis is to investigate the language used in the corpus of SMS messages. The thesis aims to explore the linguistic features that can be said to define texting as linguistic diversity. In achieving this goal, the thesis paves the way for further research by exploring the new challenges posed by the annotation of a corpus of text messages, as well as outlining the advantages of a corpus approach to the study of language variation.

UVOD

U bosnistici su rijetka istraživanja koja se bave jezikom i stilom SMS poruka. U ovom radu predstaviti ćemo istraživanje upotrebe glagolskih oblika u tekstovima SMS poruka na bosanskom jeziku. Razmatrat ćemo forme, funkcije i značenja glagola upotrijebljenih u porukama, a posvetit ćemo pažnju i frekvenciji njihova pojavljivanja u korpusu. Razmotrit ćemo odnos krnjih i potpunih formi složenih glagolskih oblika, upotrebu standardnih i nestandardnih varijanti te usporediti funkcioniranje glagola u porukama u odnosu na druge oblike ostvarivanja jezika.

Istraživanje će obuhvatiti analizu korpusa preko 500 SMS poruka, s osnovnim podacima o pošiljaocu i primaocu poruke te podacima o njihovom maternjem jeziku, spolu, starosti, državi dugotrajnog boravka, nivou obrazovanja i zanimanju kao relevantnim činjenicama za istraživanje.

Na početku rada bit će navedene osnovne informacije o općenitoj upotrebi glagolskih oblika, kao i informacije o značenju SMS poruka, kako u komunikaciji, tako i u lingvističkoj nauci općenito. Dalji dio rada bazirat će se na analizi glagolskih oblika u prikupljenom korpusu SMS poruka na bosanskom jeziku.

Opći cilj ovog rada je istražiti jezik koji se koristi u korpusu SMS poruka. Tekst ima za cilj istražiti jezičke karakteristike za koje se može reći da definiraju slanje poruka kao poseban oblik upotrebe jezika. Takvim istraživanjem otvara se put daljim istraživanjima i otkrivanju novih izazova koje postavlja analiza korpusa tekstualnih poruka. Time će se osvijetliti prednosti korpusnog pristupa proučavanju varijacija jezika.¹

¹ U radu će se, pored termina „SMS poruke“, koristiti i termin „tekstualne poruke“.

Općenito o SMS komunikaciji

Koji god digitalni uređaj koristili, pisana komunikacija u obliku kratkih poruka postala je uobičajen način povezivanja. Takav način komunikacije pogodan je za razmjenu kratkih poruka i održavanje kontakta s drugima.

Tehnička svojstva SMS-a definiraju njegove komunikacijske mogućnosti. Jedna SMS poruka može sadržavati do 140 bajta (1.120 bita) podataka. Ako su znakovi (slova, interpunkcijski znakovi itd.) kodirani sa 7 bita, kao što je uobičajeno za latinicu, tada je maksimalna veličina poruke 160 znakova. Ako se žele predstaviti složeniji simboli (kao u kineskom ili japanskom pismu), tada se mora koristiti 16-bitno Unicode kodiranje, što smanjuje veličinu poruke na 70 znakova. Osim teksta, napredni SMS sistem može nositi i druge vrste podataka, poput melodija zvona, logotipa i animacija. Moguće je čak i slanje dužih poruka, pomoću sistema koji se naziva „spojeni SMS“, koji razbija dugu poruku na manje komade, šaljući ih u nizu, iako to ne podržavaju svi bežični uređaji (usp. Crystal 2008: 5–6).

Dihotomija pisanje – govor u SMS porukama

Kao i kod mnogih internetskih diskursa, SMS zadržava karakteristike pisanog i govornog jezika. Govor i pisanje obično se odvijaju u vrlo različitim kontekstima. Pisani jezik više je u skladu s pravilima jezika kojim se služi, jer autori imaju priliku urediti riječi koje pišu. Korisnici SMS-a prilikom pisanja biraju drugačije riječi nego kada govore. SMS je jedinstven s obzirom na odabir jezika, više kao pisani oblik govora. U Tabeli 1 predstavljene su osnovne razlike između govorne i pisane komunikacije, koje navodimo prema istraživanju Caroline Tagg iz 2009. godine (usp. Tagg 2009: 33–35).

Govor	Pisanje
Slušno	Vizuelno
Neformalno	Formalno
Nisko društveno vrednovanje	Visoko društveno vrednovanje
Podijeljeno znanje među učesnicima	Zajedničko znanje se ne pretpostavlja
Podijeljeno vrijeme i prostor	Odvojenost u vremenu i prostoru
Dijaloško	Monološko

Kratkotrajno	Trajno
Ograničenja u stvarnom vremenu	Manje vremenskih ograničenja
Spontano	Planirano
Neuređeno	Uređeno
Interakcijska svrha	Idejna svrha
Karakteristike poput oklijevanja, lažnih početaka, samoispravljanja, ponavljanja i umetanja	Nedostatak grešaka ili vidljivog samoispravljanja; pisanje je općenito bolje organizirano i strukturirano od govora
Klauzalna složenost i parataktički odnosi – dugačke koordinirane rečenice s čestom upotrebom <i>i</i>	Leksička složenost ili gustoća, s velikim brojem sadržajnih riječi (imenica) i hipertaktičnim odnosima između klauza (upotrebom podređenih veznika)
Odgovor na povratnu informaciju od slušaoca (tj. o značenju se može pregovarati) i upotreba diskursnih oznaka poput “znaš”	U osnovi monološki
Nedostatak jasnih granica i strukture rečenica; umjesto toga, izjave su podijeljene na dijelove kojima se može upravljati (intonacijom i pauzom)	Rečenice, kako su definirane pravopisnim izrazima (razgraničene velikim slovom i tačkom)
Upotreba deiktičkih izraza	EksPLICITNOST: nedostatak deiktičkih riječi
Nejasan jezik, jer govornici teže komunikacijskim ciljevima “u odnosu na drugu stranu”	Drugačija vrsta „namjene“, kao to da je pisanje često izraz „sadržaja“, a ne održavanje društvenih odnosa
Velika učestalost ličnih zamjenica	Upotreba pasivne konstrukcije
Veliki broj glagola	Nominalizacija
Svakodnevni vokabular	Formalniji i specifičniji vokabular
Prozodijske značajke kao što su intonacija, naglasak, zvučnost	Grafičke značajke kao što su interpunkcija, velika slova i odlomci

Tabela 1. Jezičke osobine govornog i pisanog jezika

Što se tiče SMS-a kao svojevrsne kombinacije govora i pisanja, on, u najvećem broju slučajeva, obuhvata sljedeće prethodno navedene karakteristike: vizuelnost, formalnost i neformalnost, nisko i visoko društveno vrednovanje, podijeljeno znanje među učesnicima,

odvojenost u vremenu i prostoru; dijaloški je, trajan, djelimično vremenski ograničen, planiran, uređen te ima svrhu interakcije.

Dalje, u SMS porukama javlja se manje grešaka nego u govoru, s obzirom na mogućnost (samo)ispravljanja prije slanja. Parataksički i hipertaksički odnosi se prepliću, s obzirom na ideju koja se prenosi. U osnovi predstavlja pisani dijalog; najčešće se radi o odgovoru na pitanje ili povratnoj informaciji. Rečenice većinom prate pravopisna pravila, naprimjer interpunkcijske znakove, veliko slovo na početku rečenice i sl.

S obzirom na to da SMS poruke nemaju vremensko-prostorne odrednice, nema ni potrebe za deiktičkim riječima kao u govoru. Formalni i svakodnevni vokabular zavise od toga s kim se uspostavlja komunikacija SMS porukama; naprimjer, ukoliko je to odnos profesor – učenik, šef – zaposleni, koristit će se formalniji vokabular, dok će se među prijateljima, naprimjer, upotrebljavati svakodnevni.

Jezik i diskurs SMS poruka posjeduje strukturalna obilježja pisanoga i govornoga jezika. Temeljne specifičnosti po kojima je SMS jezik bliži govornom jeziku jesu:

- a) siromašniji leksik i slabija strukturalna organizacija;
- b) izostanak pojedinih gramatičkih oblika i drugih jezičkih elemenata tipičnih za pisani jezik;
- c) organizacija diskursa u manjim i jednostavnijim cjelinama;
- d) čest izostanak S + P organizacije rečenice;
- e) manja gustoća informacija;
- f) poštapalice i drugi elementi retoričke organizacije;
- g) ponavljanje. (usp. Karlić 2015: 54)

Što se tiče preostalih obilježja, jezik SMS-a bliži je pisanomu jeziku:

- a) sažetost SMS forme zahtijeva veliku gustoću informacija;
- b) sažetost i posrednost komunikacije koja se ne odvija u stvarnome vremenu isključuje upotrebu poštapalica i drugih elemenata retoričke organizacije koji u neposrednoj usmenoj komunikaciji govorniku služe za dobivanje na vremenu;

ponavljanje poruka izlišno je zbog pisane forme SMS-ova, koji u pravilu ostaju pohranjeni u telefonu te su stoga provjerljivi. Osim toga, već sâm čin slanja SMS-a sagovorniku signalizira važnost dojavljene informacije. (usp. Karlić 2015: 54)

SMS diskurs i tekst

Robert-Alain de Beaugrande i Wolfgang Ulrich Dressler 1981. godine predstavljaju sedam kriterija tekstualnosti koja svaki tekst mora zadovoljiti. To su koherentnost, kohezija, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost i intertekstualnost (usp. De Beaugrande – Dressler 1981: 2–5).

Svakome korisniku SMS komunikacije jasno je kako one zadovoljavaju ove kriterije, što znači da se o SMS-u može govoriti kao o tekstu, odnosno o vrsti teksta. SMS se također može posmatrati i kao govorni čin. Ako se vodimo uobičajenom klasifikacijom govornih činova na pet vrsta (asertivi, direktivi, komisivi, ekspresivi i deklarativi), vidjet ćemo da je SMS teško svrstati u samo jednu od navedenih kategorija, jer to uvijek zavisi od teme poruke i namjera autora poruke.

SMS diskurs pokazuje i odstupanja od standardnog jezika. Odlikuje se upotrebom dijalekta, smjenjivanjem bosanskoga i engleskoga, upotrebom kratica i igre riječima, pravopisnim greškama, vulgarizmima i sl. Upravo zbog odstupanja od standardnog jezika neki stručnjaci navode kako SMS poruke predstavljaju opasnost za pismenost mladih, s obzirom na globalnu digitalizaciju, ali većina se slaže u tome da to nije opravdano. Ako budemo posmatrali jezik kao dinamičnu pojavu koji se mijenja i razvija, standardnom jeziku ne prijeti nikakva opasnost, pošto je jezik SMS poruka jednostavno jedan od oblika komunikacije, a i, osim toga, da bi pojedinac mogao na bilo koji način transformirati jezik – prvo ga mora poznavati.

Distinktivne karakteristike SMS komunikacije

S obzirom na to da je jezik SMS poruka jezik koji je kombinacija više oblika komunikacije, postoji i više distinktivnih karakteristika koje ga čine time što jeste. Jedna od karakteristika koja ga određuje jeste da je to u početku razvoja SMS komunikacije bio jezik mladih. Međutim, njegova upotreba u širim narodnim masama doprinijela je tome da je sada to jezik svih uzrasta, univerzalni jezik koji ne poznaje geografske ni jezičke barijere. U prvom planu stoji funkcionalnost, pošto se na „malom prostoru“ mora prenijeti jasna poruka.

Taj jezik je podložan raznim regionalizmima i dijalektizmima, što proizilazi iz razgovornog stila, tj. govornih aspekata jezika, zavisno od područja na kojim se koristi. Na

njega također utječe i globalizacija, što nas dovodi do česte upotrebe riječi iz stranih jezika, posuđivanja i hibridizacije. U jeziku SMS poruka na bosanskom jeziku najviše susrećemo riječi iz engleskog jezika, koja su najčešće potpuno podložna jezičkim promjenama poput riječi iz našeg jezika.

Stilska različitost SMS komunikacije

Raznovrsnost jezika je sistem jezičkog izražavanja čijom upotrebom upravljaju situacioni faktori. U najširem smislu, to uključuje govor i pisanje, dijalekte i sociolekte, žargone pojedinih zanimanja (poput pravnog i naučnog jezika), kreativno jezičko izražavanje (kao u književnosti) i širok raspon drugih stilova izražavanja. Vrste su, u principu, sistematske i predvidljive. Moguće je, s izvjesnim stepenom sigurnosti na datom jeziku, reći kako će govoriti ljudi iz određene regije, kako će pisati advokati ili kako će sportski komentatori predstaviti neku vrstu sporta.

Ponekad su karakteristike vrste veoma ograničene situacijom: postoje stroga pravila koja reguliraju vrstu jezika koji možemo koristiti, naprimjer, na sudu, i, ako ih prekršimo, vjerovatno ćemo biti kritizirani ili čak optuženi za nepoštovanje. U drugim situacijama može postojati element izbora u onome što govorimo ili pišemo, naprimjer kada odlučimo usvojiti formalni ili neformalni ton u govoru. Sva situaciona ograničenja od nas traže različitu upotrebu jezika i mi ih se moramo pridržavati i biti ih svjesni da bismo bili prihvatljivi u datoj situaciji.

Dojam koji se brzo stječe iz bilo kojeg slučajnog uzorka SMS poruka jeste koliko su stilski različite. Djelimično je to pitanje godina i poznavanja (ili nedostatka poznavanja) pravopisa – obrazac koji je primijećen i kod nekih drugih vrsta elektronske komunikacije.

Koji god pogled na jezik neko izabere da zastupa, upotreba jezika je pod utjecajem složenog spleta varijabli koje međusobno djeluju. Ljudi imaju sposobnost da prilagode svoje (lingvističko) ponašanje ili upotrebu jezika prema faktorima koji uvjetuju situaciju. Kakve god formalne sličnosti upotreba jezika može imati s drugim tipovima digitalne komunikacije, jezičke i komunikativne prakse tekstualnih poruka proizlaze iz posebne kombinacije tehnoloških mogućnosti, kontekstualnih varijabli i međuljudskih prioriteta.

Crispin Thurlow, profesor jezika i komunikacije, tvrdi da ono što je evidentno iz njegovog proučavanja upotrebe jezika u SMS-u jeste to “koliko je granica između komunikacije posredovane kompjuterom i komunikacije licem u lice zaista zamagljena; za sudionike svakako se čini da nema smisla da njihova razmjena tekstualnih poruka nužno zamjenjuje komunikaciju licem u lice“ (usp. Thurlow 2003).

SMS pravopis

Jedno područje razvoja pisanog i govornog jezika koje tek treba detaljno ispitati je utjecaj tekstualnih poruka na gramatičke karakteristike jezika. Tekstualne poruke često pokazuju kršenje gramatičkih i ortografskih pravila, kao što su pogrešno napisane riječi i dijelovi riječi, izostavljanje velikih početnih slova, razmaka, interpunkcijskih znakova i sl.

Studije zasnovane na podacima tekstualnih poruka, međutim, ukazuju na to da SMS pravopis predstavlja odgovarajući, kreativan odgovor na karakteristike tekstualne situacije:

„Smještanjem tekstualnih poruka u sociokulturni model pravopisa, možemo ići dalje i sugerirati da su poštovanja pravila u tekstualnim porukama, kao i u drugim domenima, principijelna i smisljena. U pogledu forme i motivacije, naizgled nekonvencionalan jezik slanja poruka slijedi i proširuje tradicionalne obrasce varijacija pravopisa. Kao i u ovim tekstovima, poštovanje pravila u tekstualnim porukama se u ovoj tezi vidi kao prenošenje značenja, kroz komuniciranje neformalnosti, stvaranje iluzija sažetosti, definiranje granica grupe i tako konstruiranje tekstualnog identiteta. Tako je SMS pravopis, za razliku od standardnog pravopisa, heterogen u svojoj praksi, s različitim idiolektskim profilima koji se odnose na individualne korisnikove izbore, navike i osjećaj identiteta.“ (Shortis 2007: 21)

Jezik SMS poruka

Upotreba SMS poruka predstavlja relativno novi oblik komunikacije i, kao takav, doprinosi, odnosno utječe na standardni jezik i obogaćuje ga novim izrazima. S druge strane, to je najviše proizvod mladih ljudi, koji su u početku bili prvi masovni korisnici ove komunikacije

i koji su ubacivali dozu svog socijalnog i kulturološkog identiteta u karakteristike koje SMS sam po sebi pruža.

Same karakteristike SMS-a zahtijevaju od korisnika da promijene stil – nameću se sažetost i neposrednost, kao i potreba da se brzo privuče pažnja sagovornika, koje čine nemogućim upotrebu standardnog jezika sa svim njegovim pravilima. SMS poruke prilično se razlikuju u sadržaju, ali, s obzirom na njihovu neformalnu upotrebu, mogu izraziti zahtjeve, saopćenje kratkih vijesti koje sadrži najjednostavnije informacije vezane za određeni kontekst, kao i ispoljavanje emocija i, naravno, odgovore na tuđe poruke.

„Pošto je standardnim SMS porukama moguće poslati poruke ograničene dužine, ono što zapravo karakterizira SMS jezik jeste njegova sažetost. Novi jezik se ističe izbjegavanjem znakova interpunkcije, prisustvom gramatičkih i ortografskih grešaka, upotrebom žargona skraćenica, riječi iz drugih jezika, emotikona, kratkoćom, kovanjem novih riječi, ponavljanjem istih glasova za isticanje emocionalnih stanja i sl.“ (Albano 2011: 806)

S obzirom na to da jezik SMS-a (uz svoje specifičnosti) istovremeno nosi obilježja govornoga i pisanoga jezika, u ovome se radu polazi od pretpostavke da je riječ o svojevrsnome hibridu. Jezik SMS-a razlikuje se od govornoga jezika utoliko što u njemu nema paralingvističkih kodova poput intonacije te elemenata neverbalne komunikacije.

Dalje, činjenica da je određenu misao ili poruku teže prenijeti u formu teksta jeste jedna od posljedica toga što se konverzacija ne odvija u stvarnome vremenu niti zahtijeva spomenute paralingvističke kodove i ekspresije kao ni „vršenje niza simultanih radnji (produkcija govora, nadgledanje izgovorenoga sadržaja i njegovo usklađivanje s komunikacijskom namjerom, planiranje narednoga iskaza te procjenjivanje uklapa li se on u obrazac komunikacijske namjere, nadgledanje recepcije od strane kolokutora, oslanjanje na vlastito sjećanje i interpretaciju i dr.)“ (Herring 2001: 352).

Konverzacija putem SMS poruka ima mnogo više zajedničkih obilježja s pisanim jezikom: vrijeme formuliranja iskaza nije zadano zakonitostima koje upravljaju međusobnim smjenjivanjem govornika te se ne odvija nužno u stvarnome vremenu; oba sudionika govornoga čina imaju mogućnost provjere i (samo)ispravljanja; nemaju pritisak direktne komunikacije, ali nemaju ni neposrednoga uvida u sagovornikove reakcije i povratne informacije.

Susan C. Herring napominje da će na jezik nužno utjecati tehnološke (ili srednje) varijable kao što su kauzalitet, tekstura (dužina teksta), multimodalnost (npr. da li su grafika ili audio uključeni), kao i druge nelingvističke varijable, kao što su odnosi učesnika, očekivanja i nivoi motivacije. Dakle, jezik SMS-a može se široko definirati kao *asinhroni* (odloženo vrijeme) zasnovan na tekstu. Međutim, tekstualne poruke mogu biti *asinhrono* ili *sinhrono* (u realnom vremenu) u zavisnosti od toga da li su i primalac i pošiljalac dostupni da koriste svoj mobilni telefon za odgovaranje i na taj način to liči na dopisivanje (usp. Herring 2001: 352).

Ljudi prilikom pisanja razvijaju kreativnost, eksperimentiraju te otkrivaju nove načine izražavanja misli i uspijevaju da sa što manje riječi kažu ono što je bitno. Osnovna karakteristika jezika SMS-a jeste odstupanje od normi kako bi se uklopili u tehnološka ograničenja prostora i stila.

SMS tekstualne poruke na bosanskom jeziku

Kada prođemo kroz mnoštvo SMS porukana bosanskom jeziku, suočimo se s brojnim karakteristikama koje SMS poruke označavaju kao novu vrstu u području komunikacije. Brojni jezički noviteti koji su skoro pa suprotni tradicionalnim definicijama i običajima pojavljuju se na svim razinama lingvističkih analiza; od fonetske i fonološke, preko morfološke, sintaksičke, semantičke pa čak i pragmatičke analize. Ove mnogobrojne karakteristike mogu se grubo podijeliti na univerzalne, bez obzira na to da li je riječ o bosanskom, engleskom ili drugim jezicima, i one koje pripadaju onome što možemo nazvati jezičnospecifičnim.

Analizom korpusa SMS poruka na bosanskom jeziku otkriveno je dosta neobičnih karakteristika sa stajališta standardnih, prihvaćenih gramatičkih pojmova. Ovdje treba napomenuti da se korpus sastoji od poruka koje šalju i primaju (ili na koje su odgovorili) govornici bosanskog jezika u prosječnoj dobi od 20 do 60 godina. Ovi korisnici SMS komunikacije mogu se smatrati visoko obrazovanima, jer se radi o porukama koje šalju studenti i stručnjaci različitih vrsta, profesori itd.

Jezički gledano, poruke su gotovo u pravilu neformalne vrste komunikacije, najčešće između osoba koje se očigledno jako dobro poznaju, poput prijatelja ili članova porodice.

Stoga ne čudi ako u njima naiđemo na odraz raznih dijalekata bosanskog jezika i njihovih specifičnih varijanti. Pojava različitih dijalekatskih oblika u skladu je s neformalnošću razmjene, kao i zajedničkim znanjem pošiljalaca i primalaca poruka o svijetu.

Glagolski oblici

Glagoli se u rečenici mogu pojaviti u mnogo različitih oblika. „Glagolski oblici razlikuju se s obzirom na to da li se njima izražava kategorija **vremena** ili kategorija **načina (modusa)**: **glagolska vremena** (sistem ličnih indikativnih oblika od sedam paradigmi) iskazuju odnos između trenutka govora i glagolske radnje, tj. obilježavaju vrijeme vršenja radnje, a **glagolski načini**– *stav* govornika prema sadržini iskaza. U sistem glagolskih oblika ulaze još *glagolski pridjevi* i *glagolski prilozi te infinitiv*“ (usp. Jahić – Halilović – Palić 2000: 264).

Glagolski oblici specijalizirani za iskazivanje vremena su: *prezent, aorist, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, futur I, futur II*; glagolski oblici za iskazivanje načina su *imperativ, potencijal I i potencijal II*.

Kako stoji u *Gramatici bosanskoga jezika*, „**glagolski pridjevi (radni i trpni)** imaju oblike za sva tri roda i oba broja (kao što je to slučaj i s pridjevima); pomoću **glagolskog pridjeva radnog** grade se svi složeni glagolski oblici aktivnog stanja (izuzevši futur I), a **glagolski pridjev trpni** služi za tvorbu složenih oblika pasivnog stanja“ (usp. Jahić – Halilović – Palić 2000: 264).

Glagolski prilozi (sadašnji i prošli) imaju samo jedan oblik.

Glagolski oblici mogu biti prosti i složeni. Prosti su *infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjev radni, glagolski pridjev trpni, glagolski prilog sadašnji i glagolski prilog prošli*, a složeni *perfekt, pluskvamperfekt, futur I, futur II, potencijal I, potencijal II* te **svi** pasivni glagolski oblici. Futur I može se graditi i kao prosti i kao složeni glagolski oblik. U standardnom bosanskom jeziku preporučuje se da se gradi i koristi kao složeni glagolski oblik, a u SMS korpusu nerijetko se ostvaruje kao prosti.

Glagolski se oblici mogu podijeliti i na lične (*prezent, aorist, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, futur I, futur II, imperativ, potencijal I i potencijal II*) i nelične (*infinitiv, glagolski pridjevii glagolski prilozi*).

U nastavku teksta predstaviti ćemo upotrebu glagolskih oblika u odabranom korpusu.

Analiza korpusa SMS poruka

Prosti glagolski oblici²

Infinitiv

Infinitiv je osnovni oblik glagola. “U vremensko-načinskom pogledu infinitiv nije određen; njime se izriče samo pojam radnje (ili stanja ili zbivanja)” (usp. Jahić – Halilović – Palić 2000: 274).

U korpusu je uočeno 169 oblika infinitiva, od čega je 79 oblika dodatak modalnim i glagolima koji traže dopunu, a 90 dio futura I.

Što se tiče 79 oblika koji su dodatak modalnim i glagolima koji traže dopunu, među njima smo uočili 8 primjera krnjeg infinitiva:

1. *Reko samo da vidim hoces stic u pola 7 ja se odo **spremat**.*
2. *Ako ne znas **igrat** imaju individualni treninzi. (...) Ako znas **igrat** najbolje je naci nekog i **igrat**.*
3. *Mozes li malo **pozurit** molim te*
4. *Ne mogu se **javit** jel hitno*
5. *Nazz me ako treba sta **uzet**.*

Oni su odraz razgovornog jezika i neformalne komunikacije. U sljedećem primjeru infinitiv u kombinaciji s prilogom *nikad* iskazuje vrijeme:

6. *...kod mene kostim haos **nikad** se **osusit**.*

Što se tiče 90 oblika koji su dio futura I, među njima smo uočili 8 primjera krnjeg infinitiva koji dolazi nakon pomoćnog glagola (s obzirom na to da se krnji infinitiv po pravilu koristi ispred pomoćnog glagola kod futura I):

7. *Reko samo da vidim hoces **stic** u pola 8 ja se odo **spremat**.*

² U korpusu nismo pronašli nijedan oblik glagolskih priloga te ih stoga nećemo ni obrađivati.

8. *Srce će ti **eksplodirat** od količine ljubavi.*
9. *Hoces nam **kupit** kakav keks da imamo uz čaj:)*
10. *Nista, nece **navracat**.*
11. *Gdje ćemo se **nać**?*
12. *Ipak cemo malo **zakasnit** tek one napravile da jedu hocul **rec** xxxx (...)?*
13. *Hoce drugaricu ovu **povest**.*

Ove su redukcije oblika odraz razgovornog jezika.

Prezent

Glagolom u obliku prezenta tipično se označavaju radnja, stanje ili zbivanje koji se dešavaju dok se o njima govori. Ovakav prezent imaju samo glagoli nesvršenog vida.

Prezentom se, također, mogu obilježiti radnja, stanje ili zbivanje koji su se desili u prošlosti (historijski prezent), budućnosti (futorski prezent) te koji se odnose na svako vrijeme (svevremenski prezent).

U korpusu smo prepoznali 536 oblika prezenta, od čega je 27 oblika futorskog prezenta.

Neki primjeri futorskog prezenta prepoznati u korpusu su sljedeći:

14. *U kancelariji sam. **Vidimo se**.*
15. ***Nadžemo se** u 3 aBd u haremu Begove.*
16. *Selam alejk soker majstore, do kad **radiš** (...)*
17. ***Javim** vam kad dođem.*
18. *Uglavnom, **javim se** kad završim.*
19. *Selam, kad se **vracate***
20. *(...) ali se mi **vidimo** ubrzo.*
21. *U koliko se veceras **pustas** da se vidimo mozda vcrs?*
22. *Super onda se **nadjemo** ispred*
23. ***Zovem** te brzo*
24. *Slusam predavanja, ne mogu prekidati, **zovem** te kad završim, kako si, sta ima?*
25. *A.selam. ja uskoro **krecem**. Hvala ti*
26. *Znaci skupo :)ali **provjerim** ti danas.*
27. *Kad dodjem **javnem** ti.*

28. *Vidimo se ispred akademije*
29. *Na poslu sam do 4, zovem te kad završim*
30. *Stizem za 5 min*
31. *(...) bit cu ja tu za 15min jer mozda ne bude mjesta dok **dodjem***
32. *Kad se **vracas** iz sarajeva?*
33. *(...) poslala sam mu poruku pa kada odgovori – **javim**.*
34. *Cim odgovori, **javim**.*
35. *Naleticemo kod vas, on **završava** oko 7 pa smo gore oko pola 8*
36. ***Dolazis** li dns kod mame ili ovih dana, ako dolazis (...)*
37. *Bila sam zaspala, **nazovem** malo kasnije.*
38. ***Čujemo se***
39. *Hajde vidjet ću ja šta ima pa ti **šaljem** na Viber.*
40. *Xxxxx na sastanku sam, **javim** vam se prvom prilikom.*

Značajan je broj primjera upotrebe prezenta u zavisnim klauzama (vremenskim i pogodbenim) u kojima struktura zavisne rečenice zahtijeva da bude upotrijebljen prezent.

41. *Haj nam uzmi u xxxxxxx pekari da **jedemo** nesto (...)*
42. *Javim vam kad **dodem**.*
43. *Vidim te ja sam na drugom spratu sjedim na stolicama kad se **popnes** samo idi pravo.*
44. *Uglavnom, javim se kad **završim**.*
45. *Kad **završis** javni se ili na fb ili ovako*
46. *Mislili navratiti veceras 😊 Kad se **vratis** aBd*
47. *Xxxx, Xxx je, gdje se nalazis i gdje da se **nadjemo**?*
48. *Hej Xxxxxx, molim te kad **vidis** poruku nazovi me*
49. *Hejj ja sam na selu, i.a mreze ali ako ti odmah **ne odgovorim** posalji mi ovdje poruku*
50. *Ma jok, hocemo li na dorucak kad **završis**?*
51. *U koliko se veceras pustas da se **vidimo** mozda vcrs?*
52. *Ti dok **završis** zovi mi nismo nasli parking*
53. *Mi cemo biti kad **udjes** odmah na pocetku negdje jer necemo nositi mobitele tamo*
54. *Slusam predavanja, ne mogu prekidati, zovem te kad **završim**, kako si, sta ima?*
55. *Kad **dodjem** javnem ti.*
56. *Samo neka mu u skoli vrati, ako **nadje**.*
57. *Na poslu sam do 4, zovem te kad **završim***
58. *(...) poslala sam mu poruku pa kada **odgovori** – javim.*

59. *Cim odgovori, javim.*
60. *Ako cete izaci da ne svracam onda sad ispod prozora vec da je sutra kuci **posjetim**?*
61. *Dolazis li dns kod mame ili ovih dana, ako **dolazis** (...)*
62. *Ako **ne stignes**, ja cu prenijeti sto kasnis.*

Što se tiče ostalih 487 oblika, od njih 78 ćemo u posebnim odjeljcima obrađivati modalne i glagole koji traže dopunu, glagol *imati*, pisanje s odričnom riječcom *ne* i riječcom *li* i sl. Jedan oblik je normativno neprihvatljiv, a 2 primjera su žargonska.

63. *Bavis li se šminkanjem **trebami** za ujutru oko 9h.* – normativno neprihvatljiv
64. *Nemoj zvati za sisanje, ali mi svrati poslije posla **bubim**.* – žargonski
65. *Mačke se sredile pa se **selfijaju**.* – žargonski

Broj 406 označava broj oblika koji odgovaraju pravilima stadardnog jezika, te smatramo da nema potrebe posebno ih obrađivati, što govori o tome da su greške u pisanju rijetke što se tiče prezenta.

U SMS porukama prezent se često skraćuje, ali u korpusu nismo pronašli nijedan takav oblik.

Aorist

Aorist je glagolski oblik koji tipično služi za obilježavanje radnje, stanja ili zbivanja koji su u prošlosti ograničeno trajali. Oblik aorista u pravilu imaju glagoli svršenog vida. Njegova je upotreba u savremenom bosanskom jeziku stilski obilježena u odnosu na perfekt.

U korpusu smo prepoznali 15 oblika aorista, od čega je 10 primjera u skladu s normom bosanskog jezika, a 5 oblika nije. Kod 2 oblika razlog je to što im nedostaje sufiks *-h* u prvom licu jednine. Ti oblici su:

66. ***Reko** samo da vidim hoces stic u pola 8 ja se **odo** spremat.*

U ostala 3 oblika također nedostaju sufiksi *-h* i *-ste*, ali u ovom slučaju pomoćni glagol *biti* u aoristu dio je potencijala, koji tvori:

67. *Valjda **bi** trebala oko 9 ovdje biti. (ja)*
68. *Nema, da cu biti ja **bi** trazila da svaki upravni odbor angazuju pravnika.*
69. *Molim da se izjasnite za cetvrtak u 16 sati kako **bi** bili u kvorumu. (vi)*

Što se tiče upotrebe aorista u korpusu SMS poruka koje smo obrađivali, mali je broj primjera na koje smo naišli da bi se moglo utvrditi da se aorist u bosanskom jeziku oživljava SMS porukama te da je on neka njegova stilski karakteristika, uprkos svom obliku koji je kraći od, naprimjer, perfekta, koji je stilski neutralan za iskazivanje prošlosti.

Izostanak sufiksa *-h* u prvom licu jednine nije rijetka greška i u svakodnevnom govoru i pisanju, tako da ne čudi što se pojavljuje i u SMS porukama, kao svojevrsnom odrazu govornog jezika.

Imperfekt

Imperfekt je zaista rijedak u upotrebi u savremenom bosanskom jeziku i veoma je stilski obilježen u svakom kontekstu u kome se upotrijebi. Imaju ga samo glagoli nesvršenog vida, a njime se obilježavaju radnja, stanje ili zbivanje koji su neograničeno trajali u prošlosti. U analiziranom korpusu nismo pronašli nijedan primjer imperfekta, što nam dovoljno govori o rijetkosti njegove upotrebe.

S druge strane, ovdje je zanimljivo spomenuti istraživanje Milene Žic Fuchs i Nine Tuđman Vuković (2008), koje su analizirale velik broj SMS poruka koje su pisali mladi govornici hrvatskog jezika. Na osnovu tog istraživanja došle su do zaključka da je u analiziranim porukama došlo do “‘preslagivanja’ prošlih vremena uz ponovno pojavljivanje glagolskih vremena koja se u mnogim gramatikama označavaju kao arhaična” (Žic Fuchs – Tuđman Vuković 2008: 121–122), pri čemu misle na aorist i imperfekt. “Razlog upotrebe aorista ili imperfekta umjesto perfekta u SMS porukama mogao bi se pokušati objasniti ekonomijom (koja i ne mora biti jezička), budući da je broj znakova u jednoj SMS poruci ograničen. S druge strane, ‘uštedjeti’ se može i na druge načine, naprimjer, upotrebom krnjeg perfekta” (Bulić 2013: 22). U vezi s imperfektom u SMS porukama u bosanskom jeziku Bulić zaključuje (na osnovu utiska, ne analize) da je on “izuzetno rijedak ili ga uopće nema” te da “dosad nije doživio ‘preporod’ pod utjecajem novih tehnologija” (ibid.), što je našom analizom i potvrđeno.

Imperativ

Imperativ je glagolski oblik specijaliziran za izricanje zahtjeva, zapovijedi, molbe i sl. Njime se, pored osnovnog značenja, mogu obilježiti i radnja, stanje ili zbivanje koji su se desili u prošlosti (historijski ili pripovjedački imperativ) i radnja, stanje ili zbivanje koji se odnose na svako vrijeme (svevremenski ili poslovični imperativ).

U korpusu je prepoznato 146 oblika imperativa, od čega je 13 oblika zapovjednog načina kao zabrane (prohibitiva), među kojima se opet ističe jedan koji je nepravilno napisan:

70. *Neracunaj ipak danas na mene.*

Od ostala 133 oblika, 4 su oblika izricanja zapovijedi za 3. lice, koje nema svoj specifičan oblik, već se za njega koristi konstrukcija *neka + prezent*. Od ta 4, u 2 oblika je korišteno *nek*:

71. (...) *al ako kisa pada **nek** skroz **dodje** do stanice ovamo.*

72. (...) ***nek** ti bog **podari** strpljenja i snage da izdržiš ovo teško iskušenje.*

Također, u korpusu su prepoznati i sljedeći oblici: 1 arhaični, 3 normativno neprihvatljiva, 1 žargonski, 1 skraćeni i 1 oblik na engleskom jeziku, dok su preostali oblici u skladu s normom standardnog jezika:

73. ***Vider** taj Messenger ne bilo ti zapovjedbno.* – arhaični

74. ***PoDpisi** me hvala* – normativno neprihvatljiv, s namjerno istaknutom pogreškom (ironija)

75. *Ako naiđete na koji baš krupan komad ćumura ili ga **razbite** ili ostavite u stranu.* – normativno neprihvatljiv

76. *Haj molim te **odi** do Mercatora i kupi 6 kesica Nesa* – normativno neprihvatljiv

77. *Kad završis **javni se** ili na fb ili ovako* – žargonski

78. ***Nazz** me ako treba sta uzet.* – skraćeni oblik

79. ***call me*** – oblik na engleskom jeziku

S obzirom na to da samo 10 od prepoznatih 146 oblika imperativa nisu u skladu s normama standardnog jezika, može se zaključiti da je imperativ vrlo lahko uklopiti u SMS poruke na bosanskom jeziku. Također, vidjeli smo da se korisnici SMS poruka vole „poigravati“ imperativom, upotrebljavajući neki njegov arhaični ili žargonski oblik koji je možda čak i duži od standardnog, što je neobično s obzirom na ograničenje dužine SMS poruke. S druge

strane, upotrebljavaju se i skraćeni oblici, kao i oblici na engleskom jeziku, upravo iz razloga ograničenja dužine poruke ili pod utjecajem razgovornog jezika mladih.

Glagolski pridjev radni

U kombinaciji s pomoćnim glagolima glagolski pridjev radni koristi se u tvorbi složenih glagolskih oblika: perfekta, pluskvamperfekta, futura II te oba potencijala.

U korpusu smo uočili 212 njegovih oblika, od čega je 2 normativno neprihvatljivo:

80. *Oprosti na kasnom odgovoru ali cijeli dan sam u poslu i nisam ni **primjetila** SMS.*

81. ***Zamjenio** sam aute ključ ti je onde u kaseti ispod ruke*

Također, imamo i 3 primjera u kojima se infinitivna osnova završava na samoglasnik, ali je u pisanju izostavljen samoglasnik na koji se završava infinitivna osnova i samo dodan nastavak -o:

82. *Ja vani **stigo***

83. ***Ispo** mi bio telefon hahaha*

84. *He eno **doso** Xxxx odnesi mu ključ.*

Sva tri primjera napisana su bez apostrofa, što odgovara pravopisnim pravilima. Međutim, iz ovog se ne može zaključiti da li je ovdje riječ o poznavanju ili nepoznavanju pravopisnih pravila koja se tiču toga.

Glagolski pridjev trpni

Glagolski pridjev trpni imaju samo prijelazni glagoli, a on se koristi za tvorbu pasivnih glagolskih oblika. U korpusu smo pronašli 16 primjera glagolskog pridjeva trpnog, a svi oblici odgovaraju normi standardnog bosanskog jezika.

Oblik glagolskog pridjeva trpnog glagola *dati* može biti *dan* i *dat*. U sljedećem primjeru upotrijebljen je oblik *dat*:

85. *Ako hoće Xxxxx da je dohvati, nije to nikakav grijeh jer svakako je bila **data** na "posudbu" a oni bi je sigurno bacili.*

Složeni glagolski oblici

Perfekt

Perfekt je najneutralniji glagolski oblik kojim se u bosanskom jeziku označavaju radnja, stanje ili zbivanje koji su se desili u prošlosti. Gradi se od (obično enklitičkih) oblika prezenta pomoćnog glagola *jesam* i glagolskog pridjeva radnog.

Obrađeni dio korpusa sadrži 177 oblika perfekta, od čega su 32 oblika krnjeg perfekta, 4 su nepravilni zbog pisanja riječice *li*, a sljedeći je normativno neprihvatljiv:

86. *Oprosti na kasnom odgovoru ali cijeli dan sam u poslu i nisam ni primjetila SMS.*

Što se tiče krnjeg perfekta, to je oblik (glagolski pridjev radni) koji je nastao elizijom pomoćnog glagola, a koji bi bilo moguće zamijeniti punim oblikom perfekta.³ Navest ćemo nekoliko primjera:

87. *Sletjeli.*

88. *Nije ponijela svesku i papire, valjda ostalo u kancelariji.*

89. *Prepoznao mrežu i ostao diskonektovan zbog radova u subotu.*

90. *Mislili navratiti veceras*

91. *Mi zvali xxxxx na video call da vam zazelimo sretan put.*

92. *Jesi li. Ja predala pa cekam*

93. *Selam, sad uplatih, zaboravio u petak.*

94. *Selam! Ja dosla.*

95. *izlazimmmm, prala zube (...)*

96. *Xxxxx trebala trcati, ali XxxX ima nekih obaveza.*

97. *Umro mali xxxxxxx*

98. *Stigla prije 10 minuta*

99. *Sjela, otmi tramvaj i požuri*

100. *Zavrсила, cekam te na stanici kod hece*

101. *Cekacemo zimu, duze ce biti! da ne bude pozurili pa na ljeto:-D*

102. *Donio je XxxX neku knjigu , XxxX ti vratila*

103. *Dobro smo, XXXX krenula u vrtić na par sati dnevno (...)*

³ Specifične primjere vezane za drugi glagolski pridjev radni obradili smo ranije u posebnom odjeljku.

104. *onoj torbi za XXXX XXXXXX našla ključ neznam od čega je*

105. *Htjela te nesto pitati za metodu, za antocijanine.*

Krnji perfekt obično dodaje iskazu značenjsku nijansu neposrednosti i doživljenosti, a ne pukog izvještavanja o prošlosti. U više primjera ostvaruje se uz riječi koje to značenje pojačavaju: *evo, taman, tek* i sl.:

106. *Evo usla u tramvaj.*

107. *Eto, prvi ga dan izgubio.*

108. *Bolje sam ženo jutros evo sišla na aneks kako ti.*

109. *evo mi ispratili didu (...)kupio pogresnu česmu mislio da zamjeni pa pokvari i onu napravio poplavu*

110. *Ima mjesta, evo ja sjeo*

111. *Ipak cemo malo zakasnit tek one napravile da jedu (...)*

112. *Ja evo došla malo do mame, doručkovala i odoh malo prošetati dok je sunca.*

113. *A ja taman kafu pristavio da sjedem i odmorim.*

Pluskvamperfekt

Pluskvamperfekt je dosta rijedak u upotrebi i izrazito je stilski obilježen. Tvori se od imperfekta ili perfekta pomoćnog glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Njime se iskazuju radnje, stanja i zbivanja koji su se desili prije, za vrijeme ili poslije neke druge radnje. U praksi se umjesto pluskvamperfekta obično upotrebljava neutralni perfekt.

Sva 4 oblika pronađena u korpusu u skladu su s normom savremenog bosanskog jezika. Uvijek se tvore od perfekta, ne imperfekta, pomoćnog glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog, što dodatno govori o rijetkosti upotrebe imperfekta u bosanskom jeziku općenito:

114. *Ma bila sam ja već ustala, a i znaš da sam ja ranoranioc.*

115. *Ispo mi bio telefon hahaha*

116. *Bila sam zaspala, nazovem malo kasnije.*

117. *Nije mi se mobitel bio prebacio na bh vrijeme. A u TR sat unaprijed... sad ja tek skontala...*

U posljednjem primjeru pluskvamperfektom se označava da je učinak ili rezultat radnje iz prošlosti u međuvremenu potisnut. U tom slučaju on nije istoznačan s perfektom i nije stilski obilježen.

Futur I

Osnovna uloga futura I jeste iskazivanje radnje, stanja ili zbivanja koji će se desiti u budućnosti. Futurom I moguće obilježiti i radnje, stanja ili zbivanja koji su se desili u prošlosti (historijski futur) ili koji se odvijaju u svakom vremenu (svevremenski futur). Tvori se od (obično enklitičkih) oblika prezenta pomoćnog glagola *htjeti* i infinitiva.

U skladu s Pravopisom bosanskog jezika, autora Senahida Halilovića, iz 2018. godine, u bosanskom jeziku postoje dva načina pisanja futura I u slučaju kada pomoćni glagol dođe nakon infinitiva s nastavkom *-ti*: *čitati ću* (krnji infinitiv + pomoćni glagol) ili *čitaću* (koje se razvilo pod utjecajem izgovora). Kod glagola koji se u infinitivu završavaju na *-ći*, bez obzira na položaj pomoćnog glagola, piše se puni oblik (usp. Halilović 2018: 40–41).

U korpusu smo prepoznali 90 oblika futura I, od čega je samo 9 oblika kod kojih je oblik (krnjeg) infinitiva pisan sastavljeno s oblikom pomoćnog glagola. Navest ćemo takve primjere:

118. *Ma ne moras joj nista gvoriti **recu** joj ja iduci utorak ako je tebi frka*
119. *Nema problema **smislicemo** nesto.*
120. *E **biću** ja kod spomenika u parkuši*
121. ***Doce** ti potvrda aBd na mail*
122. ***Docemo** u hrasnicu*
123. ***Cekacemo** zimu, duze ce biti!*
124. ***Vidjecu** sa djecom veceras*

Mali broj primjera sa sastavljenim pisanjem dijelova futura I navodi nas na zaključak da se u SMS porukama, uprkos postojanju mogućnosti „uštede prostora“ zbog sastavljenog pisanja, ta mogućnost rijetko koristi.

Među ostalim 81 oblikom, jedan je zanimljiv zbog činjenice da je u pisanju pomiješano pisanje pomoćnog glagola *ćete* i konstrukcije *će* (glagol) i *te* (akuzativ lične zamjenice):

125. *Drugarice de uradi to za IC, uputit **cete** pedagog. (će te)*

Osam je primjera krnjeg infinitiva u poziciji iza pomoćnog glagola:

126. *Reko samo da vidim **hoces stic** u pola 8 ja se odo spremat*

127. *Srce će ti **eksplodirat** od količine ljubavi.*

128. ***Hoces** nam **kupit** kakav keks da imamo uz čaj*

129. *Nista, nece **navracat***

130. *Nema ništa planirano, pijemo kafe, gdje **ćemo se nać**?*

131. *Ipak **cemo** malo **zakasnit** tek one naoravile da jedu **hocul rec** xxxx da i ona zbog xxxxx ono da ne bude sta il cemo same xxxxx i ja*

132. ***Hoce** drugaricu ovu **povest** bil bio probl da i ona kr*

Jedan je primjer sastavljenog pisanja futura I kad je pomoćni glagol nakon infinitiva:

133. ***Naletitcemo** kod vas, on završava oko 7 pa smo gore oko pola 8*

U sljedećem primjeru u sastavu pomoćnog glagola upotrijebljen je pogrešan afrikat:

134. *Potvrda **če biti** iza 14 00 sati.*

Jedan je primjer sastavljenog pisanja riječce *li* s pomoćnim glagolom, a njega ćemo navesti u odjeljku posvećenom pisanju riječce *li*.

Futur II

Ovim futurom izriču se neostvarene radnje, stanja ili zbivanja za koje se pretpostavlja da će se desiti u budućnosti prije, za vrijeme ili poslije neke druge radnje. Tvori se od svršenog prezenta pomoćnog glagola *biti* (*budem, budeš...*) i glagolskog pridjeva radnog.

U korpusu smo pronašli samo 8 primjera:

135. *Sutra kad **budes isla** doktoru, ici cu i ja s tobom.*

136. *Kad **budes imao** mreze, posalji poruku.*

137. *Kad **budes imao** vremena reci da dodjem potebe*

138. *Oni su sad sami pa ih nazovi opet prije nego **budeš zvonila***

139. *Xxxxx, ako **budes imala** gdje uzmi 2 mrkve da skuham da napravim paštetu*

140. *Kupi zelja dolje u Xxxxxx mame Xxxxxxxxako **bude bilo***

141. *Hajde zvat cu te sutra, aBd, kad budem to radila.*

142. *Rekao mi je da postoji i ta mogućnost ali da ćemo se konačno dogovoriti kada bude imao informaciju o ostalim putnicima.*

Svi su u skladu s normom savremenog bosanskog jezika.

Potencijal I

Ovaj glagolski oblik tvori se od aorista pomoćnog glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Neke primjere potencijala I već smo komentirali i naveli prilikom opisa aorista.

U korpusu smo pronašli 19 oblika potencijala I, od kojih 6 nisu normativno prihvatljivi. Tri smo obradili prilikom opisa aorista – zbog nedostatka sufiksa *-h* u 1. licu pomoćnog glagola *biti*, 2 su vezana za pisanje riječce *li* – njih ćemo obraditi u poglavlju vezanom za pisanje ove riječce, a jedan primjer je normativno neprihvatljiv:

143. *Nezna tačno ali trebalobi ubrzo aBd.*

Pomoćni glagoli

Pomoćni glagoli ubrajaju se u glagole s nepravilnom promjenom i vrijedi ih posebno prikazati. U bosanskom jeziku to su: *jèsam*⁴, *bìti/bivati* i *htjèti*. Zovu se tako jer se pomoću njih grade složeni glagolski oblici (perfekt, pluskvamperfekt, futur I, futur II, potencijal I i potencijal II). Za njih je karakteristično da imaju i naglašene (pune) i nenaglašene (kraće, enklitičke) oblike.

Pomoćni glagol *jèsam*

Ovaj pomoćni glagol postoji samo u prezentu i ima naglašene i nenaglašene oblike. Pomoću oblika ovog glagola tvori se perfekt, u okviru kojeg smo obradili njegove nenaglašene oblike. U korpusu smo pronašli 13 naglašanih oblika ovog pomoćnog glagola, a u svim slučajevima ostvaruju se unutar pitanja:

⁴ Glagol *jèsam* može se posmatrati i kao imperfektni prezent glagola *bìti*.

144. *E hvala Bogu.sve gledam u sat u kontam **jeste** li sletjeli.*
145. ***Jesi** li mi predao indeks buraz*
146. *Pogledaj u autu **jel** ostala ruza ovdje je nema.*
147. ***Je** si li potvrdio rezervaciju za bus*
148. *(...) et ak mozes mi javiti mozel i **jesil** vidjela poruku (...)*
149. ***Je** li bila operacija?*
150. *Heeej pita mama **jesi** li stigla*
151. ***Jeste** li slikali pluća?*
152. *Hej **jesi** vidjela sta sam ti pisala*
153. ***Jesi** li se umorila i ugrijala*
154. ***Jeste** li vec uzeli?*
155. ***Jeste** li završili kuću*
156. ***Je** li te Xxxz zvao?*

Odrični oblici ovog pomoćnog glagola tvore se tako što se riječca *ne* dodaje njegovim enklitičkim oblicima, pa će tako biti: *nisam, nisi, nije, nismo, niste, nisu*. U korpusu je pronađeno 15 takvih primjera:

157. *Zvala vas je na Viber, ali se niko **nije** javljao.*
158. ***Nije** ponijela svesku i papire (...)*
159. ***Nisam** jutros vidio poruku i zao mi sto si cekala. Halali Bgt. **Nije** mob. Prepoznao mrezu i ostao diskonektovan zbog radova u subotu..*
160. *Ma bez brige, **nisam** cekala ni 5 minuta.*
161. *Hej, **nije** jos Xxxxxz izbacio rezultate (...)*
162. *Ti dok završis zovi mi **nismo** nasli parking*
163. *Oprosti na kasnom odgovoru ali cijeli dan sam u poslu i **nisam** ni primjetila SMS.*
164. *Seko nista **nisam** imala.*
165. *izlazimmm, prala zube, mokre mi ruke bile **nisam** se stigla javiti izviniiii*
166. *E dobar dan, **nije** mi bgm ništa došlo (...)*
167. *Ugasen mi ton bio **nisam** cuo nista*
168. *(...) **nisam** ti ni rekla a eto da znas da te voliiiiiii sekkkaaaaa najviseeeee*
169. *Ako **nisi** vec kupila za Xxxxxx, a mislili ste ici, poklanjamo.*
170. *Dobro super da **nije** povraćala (...)*

U korpusu nismo zapazili oblike *nijesam, nijesi, nijesmo...*

Pomoćni glagol *biti*

Ovaj pomoćni glagol ima sve oblike osim glagolskog pridjeva trpnog (jer je neprijelazan). Prezent ovog glagola učestvuje u tvorbi futura II, aorist u tvorbi potencijala I, potencijal I u tvorbi potencijala II (koji nije zabilježen u našem korpusu), a njegov perfekt i imperfekt u tvorbi pluskvamperfekta.

Što se tiče njegovih oblika pronađenih u korpusu, većina ih odgovara normi standardnog bosanskog jezika. Tri primjera nepravilnog pisanja aorista ovog pomoćnog glagola naveli smo u sklopu opisa upotrebe potencijala I. Također, ima grešaka koje se tiču pisanja s riječcom *li*, a njih ćemo obraditi u posebnom odjeljku.

Pomoćni glagol *htjěti*⁵

Pomoćni glagol *htjěti* ima sve oblike osim glagolskog pridjeva trpnog. Ima naglašene i nenaglašene oblike. Koristi se u tvorbi futura I. Nenaglašene oblike smo obradili prilikom opisa upotrebe futura I, a iz korpusa smo izdvojili 7 naglašanih oblika:

171. *Reko samo da vidim **hoces** stic u pola 8 ja se odo spremat*
172. ***Hoćemo** li kahvenisati u SCC-u?*
173. ***Hocu** li te cekati na faksu?*
174. *Heej **hoces** li ici mozda u prodavnicu, da mi kupis noodles?*
175. ***Hoćeš** li dolaziti danas?*
176. ***Hoces** nam kupit kakav keks da imamo uz čaj*
177. *(...) **hocul** rec xxxx da i ona zbog xxxxx (...)*

Odrični oblici ovog pomoćnog glagola tvore se tako što se riječca *ne* dodaje njegovim enklitičkim oblicima, pa će tako biti: *neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće*. U korpusu je pronađeno 8 takvih primjera:

178. *Hej **necu** moci doci.*
179. *Mi cemo biti kad udjes odmah na pocetku negdje jer **necemo** nositi mobitele tamo*

⁵ Glagol *htjěti*, tj. njegov naglašeni oblik, može također biti i modalni glagol, koji ćemo obraditi u poglavlju o modalnim glagolima.

180. *Necu dolaziti.*
181. *Dobro jer i vi to **necete** moci rijesavati bez nas to ti je ovo isto isti zk.*
182. (...) ***neću** moći stići u 10 pa da me ne čekaš*
183. *Necu moci danas na posao.*
184. *Nista, **nece** navracat*
185. *Nema problema, samo se **neću** onda moći puno zadržati, ali dovoljno da se dogovorimo.*

Modalni glagoli

Modalni glagoli uvijek imaju dopunu u vidu infinitiva ili konstrukcije *da + prezent*, koje u bosanskom jeziku nemaju istu frekvenciju i kojima ćemo se pozabaviti u daljoj analizi.

Halid Bulić navodi da su „dopune u obliku infinitiva i konstrukcije *da + prezent* uz modalne i fazne glagole bile predmet rasprave još u vrijeme srpskohrvatskog standardnog jezika.“ Još tada se „govorilo o njihovim sličnostima i razlikama, mogućnostima zamjenjivanja jednih drugima te o njihovoj rasprostranjenosti na štokavskom govornom prostoru i pripadnosti istočnoj i zapadnoj varijanti. Ipak se u zaključcima tekstova koji se bave spomenutim pitanjem ukazuje na činjenicu da su te dvije vrste dopune jezička realnost i da su u jeziku obje frekventne“ (usp. Bulić 2012: 42).

Na osnovu stanja na štokavskom govornom području, došlo se do relativno tačnog zaključka: da je u istočnoj oblasti dominantna upotreba konstrukcije *da + prezent*, u zapadnoj oblasti dominantna je upotreba dopune u infinitivu, a u središnjoj oblasti prožimaju se obje dopune.

Dvojaka upotreba ovih dopuna posebno je interesantna jer je područje na kojem se govori bosanski jezik u središnjoj oblasti, a i zbog toga što je ovaj prostor bio pod utjecajem obje varijante.

U gramatičkoj literaturi o standardnom bosanskom jeziku ne postoji jedinstveno mišljenje o tome je li kao dopuna modalnim i faznim glagolima češći infinitiv ili konstrukcija *da + prezent*.

U *Gramatici bosanskoga jezika* navodi se da u složenom glagolskom predikatu uz modalne i fazne glagole dolazi dopuna u obliku infinitiva ili prezenta koji se “s modalnim / faznim glagolom povezuje veznikom *da* i gramatički se slaže sa subjektom” (Jahić – Halilović – Palić

2000: 365). U *Gramatici* se također tvrdi da je “u bosanskom jeziku uobičajena upotreba dopunskoga predikativnoga glagola u obliku infinitiva” (ibid.). Midhat Riđanović tvrdi da je njegova “intuicija da je situacija obrnuta, tj. da se iza modalnih glagola više upotrebljava *da + prezent* nego infinitiv” (Riđanović 2003: 125).

Hurija Imamović u nizu radova (2012, 2012a, 2013, 2013a, 2014, 2017) predstavila je istraživanje ove teme na velikom korpusu tekstova na bosanskom jeziku. Korpus obuhvaća tekstove iz različitih faza razvoja bosanskog jezika, koji pripadaju različitim funkcionalnim stilovima. Autorica je uvjerljivo pokazala da je infinitiv dominantan u odnosu na konstrukciju *da + prezent*, mada ni broj upotreba te konstrukcije nije zanemarljiv.

Naše istraživanje korpusa SMS poruka pokazuje slične rezultate. Pokazuje se da i tu preovladava dopuna u infinitivu: u 60 potvrđenih primjera dopuna je u infinitivu, a samo je 12 slučajeva u kojima je dopuna konstrukcija *da + prezent*.

Glagol *moći*

U korpusu smo pronašli 42 oblika glagola *moći*, u raznim glagolskim vremenima i s pojavom obje dopune.

Oblik prezenta ovog glagola pojavljuje se 36 puta, od toga 32 puta s infinitivnom dopunom, a samo 4 puta s konstrukcijom *da + prezent*.

186. *Xxxx da li **mozete da mi napravite** jeldne menduse. Slomile su mi se moje stare pa ako **moze da se napravi** u zelenoj boji.*
187. ***Ne mogu da dobijem** kontakt za sluzbeni telefon.*
188. *Da li **mozete** u subotu i nedjelju u 13 sati **da je dovedete**.*

U sljedećem primjeru glagol *moći* naizgled je dopunjen konstrukcijom *da + prezent*, ali u pitanju nije ta konstrukcija, već nova klauza koja počinje veznikom *da*, koji je zamjenjiv riječju *nek*, i ima predikat u obliku prezenta:

189. *Ako **moze da te nazove** kasnije.*

Oblik perfekta ovog glagola pojavljuje se samo jedanput, i to s infinitivnom dopunom:

190. (...) ***mogli smo** kafu negdje na suncu **popit** ako brzo završavaš.*

Oblik futura I glagola *moći* javlja se 5 puta, i svaki put s dopunom u infinitivu.

191. *Selam, ja samo da javim da danas ja **neću moći ostati** poslije škole (...).*
192. *Hej **necu moci doci**.*
193. *Dobro jer i vi to **nećete moci riješavati** bez nas to ti je ovo isto isti zk.*
194. *Hej, hajde ipak ako možete u pola 11, **neću moći stići** u 10 pa da me ne čekaš.*
195. *Nema problema, samo se **neću onda moći** puno **zadržati**, ali dovoljno da se dogovorimo.*

Glagol trebati

U korpusu se pojavljuje 8 puta, od čega dvaput s dopunom *da + prezent*, a 6 puta s infinitivom.

Pronašli smo jedan oblik ovog glagola u perfektu i to s dopunom u infinitivu:

196. *Xxxxx **trebala trcati**, ali Xxx ima nekih obaveza.*

Ostalih 7 oblika je u prezentu, među kojima imaju dvije dopune s *da + prezent*, a ostalih 5 su s infinitivom:

197. *Jutro, koja ste smjena, je li **treba da dodjem** po Vase mendjuse (...)?*
198. *(...) xxxxxx **treba da se sisa**.*
199. ***Treba** i policu **popraviti** u arhivi*
200. ***Trebaju biti** pouzdani, sa iskustvom i da su vjerski orjentisani.*
201. *Dobro **treba** li još nešto **kupiti**?*
202. *Jel ti **trebam ostavljati** ovo ili cete definitivno izaci veceras?*
203. *Nazz me ako **treba** sta **uzet**.*

Glagol morati

U korpusu se pojavljuje 10 puta, i to samo jedanput s dopunom *da + prezent*. Svi pronađeni oblici su u prezentu:

204. *(...) pa **moram** u grad **da kupim** česmu za kadu (...)*
205. *Ma **ne moras** joj nista **govoriti** recu joj ja iduci utorak ako je tebi frka*

206. *Ne moras narucivati, s aparata cu.*
207. *Imam sad, ali ne moras dolaziti po me.*
208. *Hej, moram vidjeti sa Xxxx do kada ce raditi i sta je planirao (...).*
209. *XXXX se mora odmah ispariti zbog mjesta u dzamiji zbog 27. noci.*
210. *Drugi krug je krenuo moram se pripremiti :)*
211. *(...) sad moram zvati majstora*
212. *Dijete moram voditi na kontrolu.*
213. *Ne moras dolaziti.*

Glagol smjeti

U korpusu je pronađen samo jedan oblik ovog glagola, u prezentu, s dopunom u infinitivu:

214. *Ne smijem ga nazvati na mobitel (...).*

Glagol htjeti

Prethodno smo govorili o tome kako glagol *htjeti* može imati naglašene i nenaglašene oblike, te smo rekli da njegov naglašeni oblik može biti modalni glagol. Ovdje ćemo analizirati primjere ovog modalnog glagola.

U korpusu smo pronašli 8 primjera modalnog glagola *htjeti*, od čega su 5 oblika glagola s dopunom, 3 puta konstrukcijom *da + prezent* i 2 puta infinitivom:

215. *Ja hoću da izađem.*
216. *Ja i mama stali na Kovacima i hocemo na Carsiju da popijemo kafu.*
217. *Ako hoce Xxxxx da je dohvati, nije to nikakav grijeh (...).*
218. *Htjela te nesto pitati za metodu, za antocijanine.*
219. *Hoce drugaricu ovu povest bil bio probl da i ona kr.*

Ostala su 3 primjera kada je glagol *htjeti* punoznačan i sam čini predikat, tj. rečenicu, a ono što je mogla biti njegova dopuna je zavisna objekatska rečenica:

220. *Hoćeš li da te čekam u SCC-u ili da dođem u Loru?*
221. *Hoćeš da sjednemo u Divan?*

222. (...) **hoćeš da te nazovem?**

Glagol znati

U korpusu su pronađena 3 oblika ovog glagola, svi u prezentu, 2 s infinitivnom dopunom, a 1 s konstrukcijom *da + prezent*:

223. *Ako **ne znas igrat** imaju individualni treninzi, ali to ti je možda 40-50KM po satu. (...)*

*Ako **znas igrat** najbolje je naci nekog i igrat.*

224. (...) *i sta onda kad ja **ne znam da pokazem** to.*

Ostali glagoli s dopunom

Pored modalnih, postoji još glagola koji traže dopunu i kod kojih se ista može pisati dvojako: infinitiv ili *da + prezent*.

Takvi glagoli pronađeni u korpusu su sljedeći, svi s dopunom u infinitivu:

225. (...) *pa da **probam** nesto od njih **napraviti***

226. (...) *pa samo da **dodjes** to **provjeriti**.*

227. *Hvala ti puno, nema veze **pokusat cu** je **potraziti** negdje drugo.*

Pisanje s upitnom riječcom li

Prema gramatičkim i pravopisnim pravilima, riječcu *li* treba pisati odvojeno od drugih riječi uz koje se pojavljuje. Međutim, u SMS porukama upitna riječca *li* često se piše sastavljeno s riječju uz koju stoji ili skraćena na *l'* ili samo *l*. To se dešava pod utjecajem govornog jezika i nemarnog pisanja.

U pravopisima se spominje i stilski obilježena mogućnost pisanja s apostrofom, naprimjer, *Hoće l' doći večeras?*, ali se i u tom slučaju piše odvojeno.

Osim upitnog, riječ *li* ima i druga značenja: namjerno (*Ti otidi u lov u planinu / ne bi li me sreća poslužila...*) i uvjetno (*Misliš li me mrtva požaliti / požali me dok sam u životu.*) (usp. Stevanović 1986: 384).

U korpusu smo pronašli 11 primjera sastavljenog pisanja riječce *li*:

- 228. *Pogledaj u autu **jel** ostala ruza ovdje je nema.*
- 229. *Molim te samo mi napisi u poruci, osim one primjedbe **imali** jos, da mi ne promakne.*
- 230. *Hee prije svega cao haha **mozetel** nam pripremiti (...) et ak mozes mi javiti **mozel** i **jesil** vidjela poruku (...)*
- 231. *He jaranice **hocemol** veceras*
- 232. *Ee **bil** mi pls uzela sirnicu u pekari*
- 233. ***Imatel** sta vcrs oko 8 isplanirano (...)*
- 234. *(...) **hocul** rec xxxx da i ona zbog xxxxx (...)*
- 235. *Hoce drugaricu ovu povest **bil** bio probl da i ona kr*
- 236. ***Jesteli** završili kuću.*

Pisanje s odričnom riječcom *ne*

Riječca *ne* spada u riječce sa samostalnom upotrebom te služi sa poricanje, odnosno negiranje neke tvrdnje. Uz glagole se po pravilu piše odvojeno, osim u slučaju nekih enklitičkih oblika pomoćnih glagola o kojima je bilo riječi.

U korpusu su pronađena samo 4 primjera sastavljenog pisanja riječce *ne* uz glagole:

- 237. *Ovdi vruce grijanje **neradi** opet vruce.*
- 238. ***Neracunaj** ipak danas na mene.*
- 239. ***Nezna** tačno ali trebalobi ubrzo aBd.*
- 240. *(...) našla ključ **neznam** od čega je (...)*

Na osnovu toga zaključujemo da su pravopisne greške ovog tipa veoma rijetke kod korisnika SMS poruka.

Glagolski oblici kao skraćnice

U korpusu na kome se temelji ovo istraživanje nismo zapazili glagolske oblike u obliku skraćnica, ali smatramo da tu pojavu vrijedi spomenuti kao važnu jezičku osobinu SMS poruka. U radu “Skraćnice u SMS porukama na bosanskom jeziku”, koji se temelji na 10.000 SMS poruka objavljenih u elektronskoj knjizi *Sarajevski korpus SMS poruka na bosanskom*

jeziku, Halid Bulić (2024: 313–314) navodi desetak skraćenica glagolskih oblika. One nastaju svođenjem riječi na početak i izostavljanjem samoglasnika.

„Među skraćenicama glagola u kojima je riječ svedena na početak neke se završavaju tačkom, a u nekima tačka nije napisana. Zabilježeni su sljedeći primjeri takvih skraćenica: *azur.* – ažurirati, *deakt* – deaktivirati, *dog* – dogovoriti (ali i dogovor), *kont* – kontakti, *kr* – krenuti (ali i kredit), *mor* – morati, *nap* – napraviti, *naz* i *nazz* – nazovi, *nez* i *nezz* – ne znam, *obj* – objasniti (ali i objektivno), *odg* – odgovoriti (“iz tog razloga ti nisam mogla odg” /01937/) i odgovarati (“gdje ti odg?” /05034/), *odz* – odzvoniti, *op* – opasti (“Eee zeno sta ima kako si jutros jel pritisak ista op” /00373/), *pogl* – pogledati, *pos* – poslati, *poz* – pozdraviti (ali i pozdrav), *proz* – prozvati, *ucl.* – učlaniti, *upal.* – upaliti, *vid* – vidjeti, *zab* – zaboraviti, *zaj* – zajebavati.“ (Bulić 2024: 313)

Manji broj skraćenica nastaje izostavljanjem samoglasnika. Takvi su potvrdni oblici *hocs* – hoćeš, *mlm* – molim, *mrm* – moram, *msm* – mislim, *mzs* – možeš te odrični oblici *nmg* i *nmgu* – ne mogu, *nmz* – ne može, *nmj* – nemoj, *nmrs* – ne moraš, *nznm* – ne znam (Bulić 2024: 314).

ZAKLJUČAK

Od početka svijeta i razvoja čovjeka komunikacija je bila ključna u borbi za preživljavanje i u međuljudskim odnosima. U kojem god smjeru da se kretala ljudska civilizacija, komunikacija i jezik su neizostavno išli s njima. Kako se svijet razvijao i civilizacija išla ka napretku, to je zahtijevalo bržu, dalju i efikasniju komunikaciju.

Preko pisma, telegrama, e-pošte i drugih načina komunikacije pa sve do SMS poruka – svijet se bavio jezikom i pristupao mu na razne načine zbog različitih priroda navedenih vrsta. Krajem 20. stoljeća napisana je prva SMS poruka, a do danas ih je napisano milijarde; dovoljno da ih jezik može proučavati i da one mogu ostaviti utjecaja na jezik.

Ovaj rad je jedan od pokušaja proučavanja jezika SMS poruka, kao posebne kategorije koja predstavlja hibrid pisanog i govornog jezika. Priroda SMS-a je takva da se jezik prilagođava njemu – s obzirom na ograničenje od 160 znakova, tako da će dolaziti do raznih jezičkih devijacija, skraćivanja i uvođenja novih stvari u jezik.

Za potrebe ovog rada korišten je korpus od 500 poruka na bosanskom jeziku, koje su pisali isključivo govornici kojima je bosanski maternji jezik; pisale su ih osobe i muškog i ženskog spola, većinom srednjeg i visokog obrazovanja, najčešće dobi od 20 do 60 godina. Veliki broj sagovornika se međusobno poznaje.

Konkretnije, ova studija se fokusirala na jednu granu gramatike – vrste riječi u SMS porukama, i to na glagolske oblike. Obradili smo ih podijelivši ih na proste i složene, a zatim smo izdvojili neke druge podvrste, npr. modalne glagole. Veću pažnju smo posvetili oblicima koji se pišu dvojako i koji ne odgovaraju standardnom bosanskom jeziku.

Može se zaključiti da većina primjera iz analiziranog korpusa odgovara pravilima standardnog bosanskog jezika, bez obzira na ograničenje SMS-a kao takvog. Iz analize glagolskih oblika iz korpusa saznali smo sljedeće:

- na SMS poruke u velikoj mjeri utječe razgovorni jezik i neformalna komunikacija (to je posebno vidljivo kod osoba koje se poznaju);
- SMS poruke na bosanskom jeziku ne oživljavaju aorist i imperfekt; oni nisu stilski karakteristika SMS-a na bosanskom jeziku, uprkos tome što je njihov oblik u većini slučajeva kraći od izabranog oblika;

- pod utjecajem ograničenja SMS-a, imamo veoma čestu upotrebu krnjeg perfekta;
- što se tiče dvojakog pisanja futura I, rijetko se koristi sastavljeni oblik, uprkos mogućnosti „uštede prostora“;
- kada su u pitanju dopune modalnim i ostalim glagolima, u analiziranom korpusu možemo primijetiti češću upotrebu dopune u infinitivu od dopune *da + prezent* itd.

Ovaj rad i rad na analiziranom korpusu predstavlja samo djelić slagalice koju treba ugraditi u priču o jeziku SMS komunikacije. Kako je svaki vid komunikacije neiscrpan izvor novih činjenica, tako nam i SMS komunikacija nudi veoma širok izbor proučavanja jezičkih pojava kroz nju.

Sažetak

U ovom radu predstavljena je upotreba glagolskih oblika u tekstovima SMS poruka na bosanskom jeziku. Razmatrane su forme, funkcije i značenja glagola upotrijebljenih u porukama, a posvećena je pažnja i frekvenciji njihova pojavljivanja u korpusu. Razmotren je odnos krnjih i potpunih formi složenih glagolskih oblika, upotreba standardnih i nestandardnih varijanti te funkcioniraje glagola u porukama u odnosu na druge oblike ostvarivanja jezika. Istraživanje je obuhvatilo analizu korpusa preko 500 SMS poruka. Rad je imao za cilj istražiti jezičke karakteristike glagolskih oblika za koje se može reći da definiraju slanje poruka kao jezičku različitost. U postizanju tog cilja, teza otvara put daljnjim istraživanjima istražujući nove izazove koje postavlja bilješka korpusa tekstualnih poruka, kao i ocrtavajući prednosti korpusnog pristupa proučavanju varijacija jezika.

Ključne riječi: SMS, bosanski jezik, glagolski oblici, standardni jezik, varijacije jezika

Summary

This paper presents the use of verb forms in the texts of SMS messages in the Bosnian language. The forms, functions and meanings of the verbs used in the messages were considered, and attention was paid to the frequency of their occurrence in the corpus. The relationship between truncated and full forms of complex verb forms, the use of standard and non-standard variants, and the function of verbs in messages in relation to other forms of language realization are discussed. The research included the analysis of a corpus of over 500 SMS messages. The aim of the paper was to investigate the linguistic characteristics of verb forms that can be said to define texting as a linguistic diversity. In achieving this goal, the thesis paves the way for further research by exploring the new challenges posed by the annotation of a corpus of text messages, as well as outlining the advantages of a corpus approach to the study of language variation.

Key words: SMS, Bosnian language, verb forms, standard language, language variations

Literatura

1. Albano, Maria Teresa (2011), "Jezik SMS poruka – novi zajednički jezik", u: *1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 805–810.
2. Arshad, Aqsa, Shakra Younas, Laiba Arshad, Asma Kiran, *Research on SMS language*, University of Sargodha, Department of English language and literature.
3. Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika (2005), *Hrvatska gramatika*, Zagreb, Školska knjiga.
4. Bernicot, Josie, Olga Volckaert-Legrier, Antonine Goumi, Alain Bert-Erboul (2012), „Forms and functions of SMS messages: A study of variations in a corpus written by adolescents“, *Journal of Pragmatics*, vol. 44, br. 12, Elsevier, 1701–1715.
5. Brozović, Dalibor, Stjepan Babić, Stjepko Težak, Ivo Škarić (2007), *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb, Nakladni zavod „Globus“.
6. Bulić, Halid (2012), "Dopune modalnim i faznim glagolima u djelima Meše Selimovića, Skendera Kulenovića i Derviša Sušića", u: *Sarajevski filološki susreti I: Zbornik radova*, Sarajevo, Bosansko filološko društvo, 42–53.
7. Bulić, Halid (2013), „Imperfekt – borba za opstanak“, *Lingvazin 1/2*, Tuzla, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, 20–22.
8. Bulić, Halid (2024), „Skrćenice u SMS porukama na bosanskom jeziku“, *DHS – Društvene i humanističke studije 1*, br. 25, Tuzla, Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet, 301–320, u štampi.
9. Crystal, David (2006), *Language and the Internet*, drugo izdanje, Cambridge, Cambridge University Press.
10. Crystal, David (2008), *Txtng: the Gr8 Db8*, New York, Oxford University Press.
11. Grace, Abbie-Amanda Sarah (2013), *Mobile phone text messaging language: How and why undergraduates use textisms*, doktorska disertacija, University of Tasmania.
12. Hadžihalilović, Sandra (2019), „O realizaciji gramatičkih i pravopisnih normi u SMS komunikaciji u ruskom i hrvatskom jeziku“, u: *Bosanskohercegovački slavistički kongres II: Zbornik radova*, knjiga 1, Sarajevo, Slavistički komitet, 255–262.
13. Halilović, Senahid (2017), *Pravopis bosanskoga jezika*, drugo izdanje, Sarajevo, Slavistički komitet.

14. Herring, Susan C., „Computer-mediated discourse“, u: *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford, Blackwell Publishers, 612–634.
15. Herring, Susan C. (2001), „Computer-mediated discourse analysis: An approach to researching online behavior“, u: *Designing for virtual communities in the service of learning*, New York, Cambridge University Press, 338–376.
16. Imamović, Huriya (2012), *Modalni i fazni glagoli i njihove dopune u bosanskom jeziku*, magistarski rad, Tuzla, Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet.
17. Imamović, Huriya (2012a), “Sintaksička i stilska vrijednost naporedne upotrebe infinitiva i prezenta s veznikom da u službi dopuna modalnim i faznim glagolima”, *Bosanski jezik* 9, Tuzla, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, 25–38.
18. Imamović, Huriya (2013), “Dopune modalnim i faznim glagolima u bošnjačkoj narodnoj književnosti”, *Bosnistika plus* 1/1, Tuzla, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, 21–29.
19. Imamović, Huriya (2013a), “Distribucija infinitiva i prezenta sa da uz modalne i fazne glagole u krajišničkim pismima”, *Lingvazin* 1/2, Tuzla, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, 23–24.
20. Imamović, Huriya (2014), “Distribucija infinitiva i prezenta sa da uz modalne i fazne glagole u administrativno-pravnom stilu bosanskoga jezika”, *Bosnistika plus* 2/1, Tuzla, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, 9–16.
21. Imamović, Huriya (2017), “Dopune modalnim i faznim glagolima u književnoumjetničkom stilu bosanskoga jezika”, *Bosanski jezik* 14, Tuzla, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, 9–18.
22. Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica, Dom štampe.
23. Karlić, Virna (2015), „Konverzacijska implikatura u SMS diskursu“, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, vol. 41, br. 1, Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 49–63.
24. Lazić, Daria (2017), *Glagolska morfologija u udžbenicima hrvatskoga jezika*, diplomski rad, Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
25. Ling, Rich (2003), „The socio-linguistics of SMS: An analysis of SMS use by a random sample of Norwegians“, *Mobile Communication*, London, Springer, 335–349.
26. Lyddy, Fiona, Francesca Farina, James Hanney, Lynn Farrel, Niamh Kelly O'Neill (2014), „An analysis of language in university students' text messages“, *Journal of*

- Computer-Mediated Communication*, vol.19, br. 3, New York, Oxford University Press, 546–561.
27. Marković, Ivan (2012), *Uvod u jezičnu morfologiju*, Zagreb, Disput.
28. Michelizza, Mija (2015), „Jezik SMS-jev in SMS-komunikacija“, *Jezikoslovni zapiski*, vol. 14, br. 1, Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 151–166.
29. Pavelić Trbović, Morana (2012), „SMS kao tekstna vrsta“, *Tekstom o tekstu – Zbornik studentskih radova s kolegija “Tekstna lingvistika”*, Zagreb, Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 223–233.
30. Peti, Mirko (1985), „Pogledi jugoslavenskih lingvista na sintaksu vremena“, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, br. 10-11, Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 109–126.
31. Prapotnik, Tadej (2007), „Jezik u (kon)tekstu računalno posredovane komunikacije“, *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, vol. 13, br. 2.
32. Riđanović, Midhat (2003), *Totalni promašaj. Prikaz Gramatike bosanskoga jezika Dž. Jahića, S. Halilovića i I. Palića*, Sarajevo, TKD Šahinpašić.
33. Rogina, Tajana (2018), *Usporedba uporabe glagolskih vremena i oblika kojima se izražava glagolska prošlost u „Pričama iz davnine“ Ivane Brlić-Mažuranić i “Kneji“ Lidije Bajuk Pecotić*, diplomski rad, Rijeka, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
34. Samardžija, Tena (2018), *SMS između tekstne lingvistike i pragmatike*, seminarski rad, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
35. Segerstad, Ylva af Hård (2005), „Language in SMS – a socio-linguistic view“, *The inside text: social, cultural and design perspectives on SMS*, Springer Netherlands, 33–51.
36. Shortis, Tim (2007), „Gr8 txtpeceptions: The creativity of text spelling“, *English Drama Media*, vol. 8, London, National Association for the Teaching of English, 21–26.
37. Stevanović, Mihailo (1986), *Savremeni srpskohrvatski jezik*, Beograd, Naučna knjiga.
38. Šehović, Amela (2012), „Skrraćivanje riječi u kratkim tekstualnim porukama (SMS-ovima) na bosanskom jeziku“, *Gradovrh – časopis za književno-jezična, društvena i prirodnoznanstvena pitanja*, br. 9, 103–113.
39. Tagg, Caroline (2009), *A corpus linguistics study of SMS text messaging*, doktorska disertacija, Birmingham, University of Birmingham.

40. Thurlow, Crispin (2003), „Generation Txt? Exposing the sociolinguistics of young people's text-messaging“, *Discourse Analysis Course 1*, Cardiff, Centre for Language & Communication Research.
41. Wood, Clare, Nenagh Kemp, Sam Waldron, Lucy Hart (2014), „Grammatical understanding, literacy and text messaging in school children and undergraduate students: A concurrent analysis“, *Computers & Education*, vol. 70, Elsevier, 281–290.
42. Žic Fuchs, Milena (2002), „Communication Technologies and their Influence on Language: An Example from Croatian“, *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, vol. 47-48, Zagreb, Odsjek za romanistiku, Odsjek za talijanistiku i Odsjek za anglistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 597–608.
43. Žic Fuchs, Milena i Nina Tuđman Vuković (2008), „Communication technologies and their influence on language: Reshuffling tenses in Croatian SMS text messaging“, *Jezikoslovlje*, vol. 9, br. 1-2, Osijek, Filozofski fakultet Osijek, 109–122.
44. Žic Fuchs, Milena, Nina Tuđman Vuković, Vlatko Broz (2013), „Communication technologies and their influence on language: the notion of convention revisited“, *Jezikoslovlje*, vol. 14, br. 1, Osijek, Filozofski fakultet Osijek, 65–84.